

TADBIRKORLIK FAOLIYATI EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISHNING HOZIRGI HOLATI

PhD Mamasoatov Dilshod Ravshanovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

ORCID:0009-0003-0518-4793

dilshodbekmamasoatov@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada tadbirkorlik faoliyati eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning hozirgi holati iqtisodiy jihatdan tahlil qilinib, tadbirkorlik subyektlari tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar hajmi va turlari haqidagi ma'lumotlarning yagona bazasini yaratish, tadbirkorlik va innovatsion sohadagi istiqbolli loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: raqamli platforma, eksport faoliyati, onlayn taqvim, yagona mijozlar bazasi, ikkinchi darajali domen, elektron hukumat, raqamli iqtisodiyot infratuzilmasi

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ПЛАТФОРМ В РАЗВИТИИ БИЗНЕС-ЭКСПОРТА

PhD Мамасоатов Дилшод Равшанович

Ташкентский государственный

экономический университет

Аннотация. В статье экономически проанализировано современное состояние использования цифровых платформ в развитии экспорта предпринимательской деятельности, внесены предложения по созданию единой базы данных информации об объемах и видах продукции, производимой субъектами предпринимательства, а также по развитию финансирования. Механизмы перспективных проектов в сфере предпринимательства и инноваций.

Ключевые слова: цифровая платформа, экспортная деятельность, онлайн-календарь, единая клиентская база, вторичный домен, электронное правительство, инфраструктура цифровой экономики.

CURRENT STATE OF THE USE OF DIGITAL PLATFORMS IN THE DEVELOPMENT OF BUSINESS EXPORT

PhD Mamasoatov Dilshod Ravshanovich

Tashkent State University of Economics

Abstract. The article economically analyzes the current state of the use of digital platforms in the development of business exports, and makes proposals for the creation of a unified database of information on the volumes and types of products produced by business entities, as well as for the development of financing. mechanisms for promising projects in the field of entrepreneurship and innovation.

Key words: digital platform, export activities, online calendar, unified customer base, secondary domain, e-government, digital economy infrastructure.

Kirish.

Bugungi kunda mamlakatimizda tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash borasida amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar va yaratilgan tegishli normativ-huquqiy baza iqtisodiyotning barqaror sur'atlar bilan o'sishi uchun mustahkam poydevor yaratmoqda. Ayniqsa, so'nggi yillarda mamlakatimiz iqtisodiyotida tadbirkorlik subyektlarining ulushini yanada oshirish, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash, jahon bozorlarida raqobatbardosh mahsulotlarni ishlab chiqarish va ularni eksport qilishda tadbirkorlarimizni rag'batlantirish borasida samarali ishlar amalga oshirilmoqda. Qisqa muddat ichida mamlakatimizda qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish, tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash, eksportchi korxonalariga qo'shimcha imtiyoz va preferensiyalar berish, bank-moliya sohasida islohotlar o'tkazish borasida 60 dan ortiq O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va hukumat qarorlari, farmon va farmoyishlari qabul qilindi.

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev tashabbusi bilan qabul qilingan "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi farmoni mamlakatimizda ishbilarmonlik muhitini yanada yaxshilash, tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash, sanoat korxonalarida zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy qilish dasturlarini ushbu korxonalarni texnologik qayta jihozlash dasturlari bilan uyg'unlashtirish, xalqaro elektron tijorat standartlari va zamonaviy axborot xavfsizligi talablariga rioya qilish uchun elektron tijoratni rivojlantirishning huquqiy asoslarini, shuningdek, mavjud standartlar va elektron tijorat qoidalarini takomillashtirish va yangilashdan iborat¹). Shu jihatlarni hisobga olgan holda tadbirkorlik faoliyatida raqamli iqtisodiyot texnologiyalaridan foydalanishni rivojlantirish va buning uchun elektron davlat xizmatlarini ko'rsatishning yaxlit tizimini yaratish, davlat organlarining tadbirkorlar bilan muloqot qilishining yangi mexanizmlarini joriy etish yuzasidan izchil ishlar olib borilmoqda. Bu borada mamlakatimizda elektron tijoratni qonunchilik asosida tartibga solish maqsadida "Raqamli O'zbekiston - 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6079-son farmonlari ham qabul qilingan bo'lib (Farmon, 2020), ularda elektron hisob-kitoblarni amalga oshirish jarayonlarini jadallashtirishga, mintaqada raqamli iqtisodiyot texnologiyalarining holati va ularni rivojlantirish istiqbollari doimiy ravishda tahlil qilish hamda ularning natijalari asosida mazkur sohani takomillashtirish bo'yicha takliflar kiritish va bu tizimlardan keng foydalanish orqali sezilarli darajada rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Adabiyotlar sharhi.

Jeronimo Carballo, Marisol Rodriguez Chatruc, Catalina Salas Santa, Christian Volpe Martincus (2022) tomonidan: "...Xalqaro savdo to'liq bo'lmagan ma'lumotlarga bog'liq. Shu sababli, firmalar biznes sheriklarini topish uchun qimmat jarayonga kirishishi kerak. Onlayn platformalar qidiruv xarajatlarini kamaytirishi va shu bilan kompaniyalarning umumiy eksportiga hissa qo'shishi mumkin" deb e'tirof etadilar.

Startz (2018) tomonidan esa "...Firmalar doimiy ravishda dastlabki biznes aloqalarini o'rnatish va potentsial sheriklar bilan dastlabki muloqotni o'rnatish jiddiy savdo to'siqlari sifatida qabul qilinishini ta'kidlaydilar, bu, ayniqsa, axborot texnologiyalaridan foydalanish cheklangan va kompaniyalar kichik bo'lgan rivojlanayotgan mamlakatlar uchun juda muhimdir" deb ta'kidlaydi.

Chen and Wu (2021) Alibaba.com kabi onlayn platformalar xaridorlarga obro'-e'tibor qiymatiga oydinlik kiritish uchun eksportchilarning sifati haqida ma'lumot almashish imkonini berishidan foydalanish mumkin. Ushbu platformada Xitoyning futbolka eksportidan foydalanib, ular reytinglar asosida obro'ning yaxshilanishini kuzatishadi. Sharhlarning mazmuni esa eksportdan ko'proq daromadlar, eksport hajmlari, yo'nalishlar va xaridorlar soniga aylanadi. Nihoyat, Aliexpress.com ma'lumotlarini va o'z-o'zidan to'plangan obyektiv sifat ko'rsatkichlarini birlashtirishdan iborat.

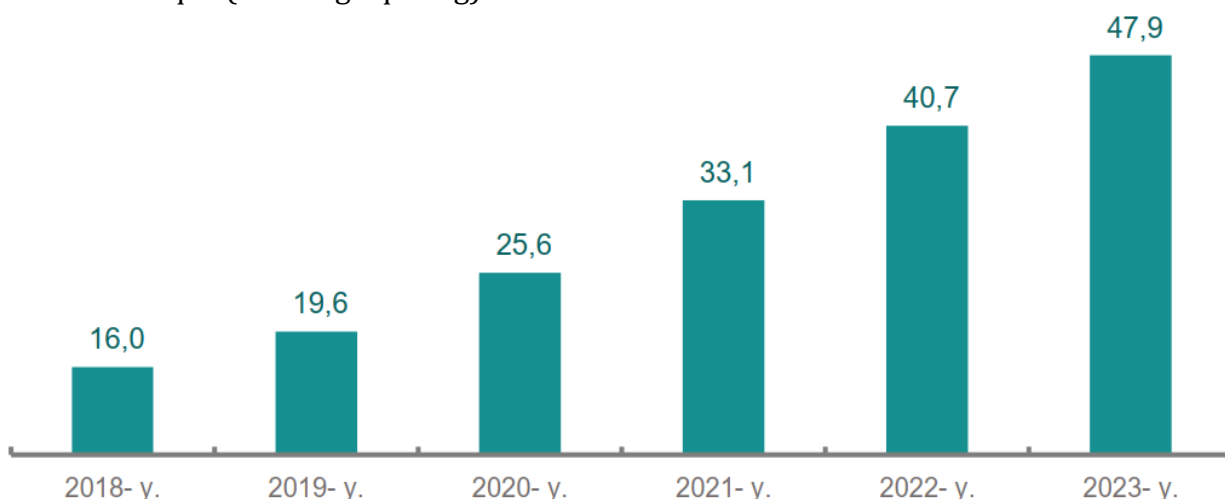
Bai, Chen, Liu, Xu (2020) bir necha yil oldin kattaroq savdoga ega bo'lgan firmalar bu ishqalanishlarni bartaraf etishda afzalliklarga ega edi. Demak, dastlabki talab zarbalari firmalarning o'sishi va uzoq muddatli bozor tuzilishini aniqlashda firma sifatini chalkashtirib yuborishi mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi.

Tadbirkorlik faoliyati eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanish bo'yicha mavjud bo'lgan ilmiy tadqiqotlarni o'rganish, eksport tarifi va narx shakllanishini qiyosiy solishtirish, statistik ma'lumotlarni o'rganish va iqtisodiy jihatdan taqqoslash va tahlil qilish, mantiqiy fikrlash, ilmiy abstraksiyalash, ma'lumotni guruhlash, analiz va sintez usullaridan keng foydalanilgan.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Zamon talablariga mos holda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishga, iste'molchilar bilan ishlab chiqaruvchilar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni yangi bosqichga olib chiqishga, xo'jalik yurituvchi subyektlar, xususan, kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari eksport faoliyatida raqamli platformalar imkoniyatlaridan samarali foydalanish, ularning raqobatbardoshligini oshirish va yuqori iqtisodiy natijalarga erishishda muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Shu jihatlarni hisobga olgan holda, bugungi kunda Samarqand viloyatida faoliyat ko'rsatayotgan kichik biznes subyektlari soniga e'tibor beradigan bo'lsak, ular yildan-yilga oshib bormoqda (1-rasmga qarang).

1-rasm. Samarqand viloyatida faoliyat ko'rsatayotgan kichik biznes subyektlari soni (2023 yanvar holatiga, ming birlikda)⁵¹

2023- yilning 1 yanvar holatiga faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirmalar soni 47,9 mingtani tashkil etib, o'tgan yilga nisbatan 7,2 mingtaga ko'paygan yoki 17,7 % ga oshgan - Kichik tadbirkorlik subyektlarining soni har 1000 aholiga 11,6 birlikni tashkil qildi. 2023- yil 1- yanvar holatiga faoliyat yuritayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari soni jami 47 943 tani, shundan yangi tashkil etilganlari 10 613 tani tashkil etdi. 2023- yilning 1- yanvar holatiga ko'ra hududlar bo'yicha faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirmalarning eng ko'pi Samarqand shahrida 13 775 tani yoki jamiga nisbatan 28,7 % ni tashkil etdi. Hududlar kesimida kichik tadbirkorlik subyektlari sonining har 1000 aholiga nisbati eng yuqori ko'rsatkich Samarqand shahrida 24,0 birlik, Kattaqo'rg'on shahrida 16,4 birlik, Samarqand tumanida 13,3 birlik, Oqdaryo tumanida 12,2 birlik, Pastdarg'om tumanida 10,8 birlikka yetdi⁵².

⁵¹ Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi Samarqand viloyati hududiy boshqarmasi ma'lumotlari asosida Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

⁵² Samarqand viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlaridan foydalanildi.

Respublikamiz rivojlanishining bugungi bosqichi tadbir-korlik subyektlari tijorat faoliyatida ham raqamli platformalardan samarali foydalanishni talab etmoqda. Bu esa, o'z navbatida, ularning ishlab chiqargan mahsulotlari va ko'rsatayotgan xizmatlarining jahon bozorida yanada raqobatbardoshligi hamda sifatining oshishiga xizmat qiladi.

2017 - 2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini «Faol tadbirkorlik, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash yili»da amalga oshirishga oid Davlat dasturida ham iqtisodiyotni rivojlantirish va faol tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning quyidagi ustuvor yo'nalishlari belgilab berildi (Farmon, 2017):

- internet tarmog'ida mahalliy va xorijiy investorlarni zarur statistik axborotlar, biznesni yuritish uchun yaratilgan shart-sharoitlar bilan ta'minlaydigan «Investitsiya portali»ni ishga tushirish;

- tadbirkorlik subyektlari tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar hajmi va turlari haqidagi ma'lumotlarning yagona bazasini yaratish.

Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash va biznes yuritish sharoitlarini yaxshilash maqsadida:

- tadbirkorlik subyektlariga, pul mablag'larini xizmat ko'rsatuvchi banklarda inkassatsiya qilish qoidalariga qat'iy rioya qilgan holda, tovarlarni axborot-kommunikatsiya texnologiyalari orqali sotishda naqd pulda hisob-kitob qilish, shuningdek, mahsulotlarni xalqaro to'lov kartalaridan foydalangan holda xalqaro savdo maydonlari orqali eksport qilish tizimini soddalashtirish;

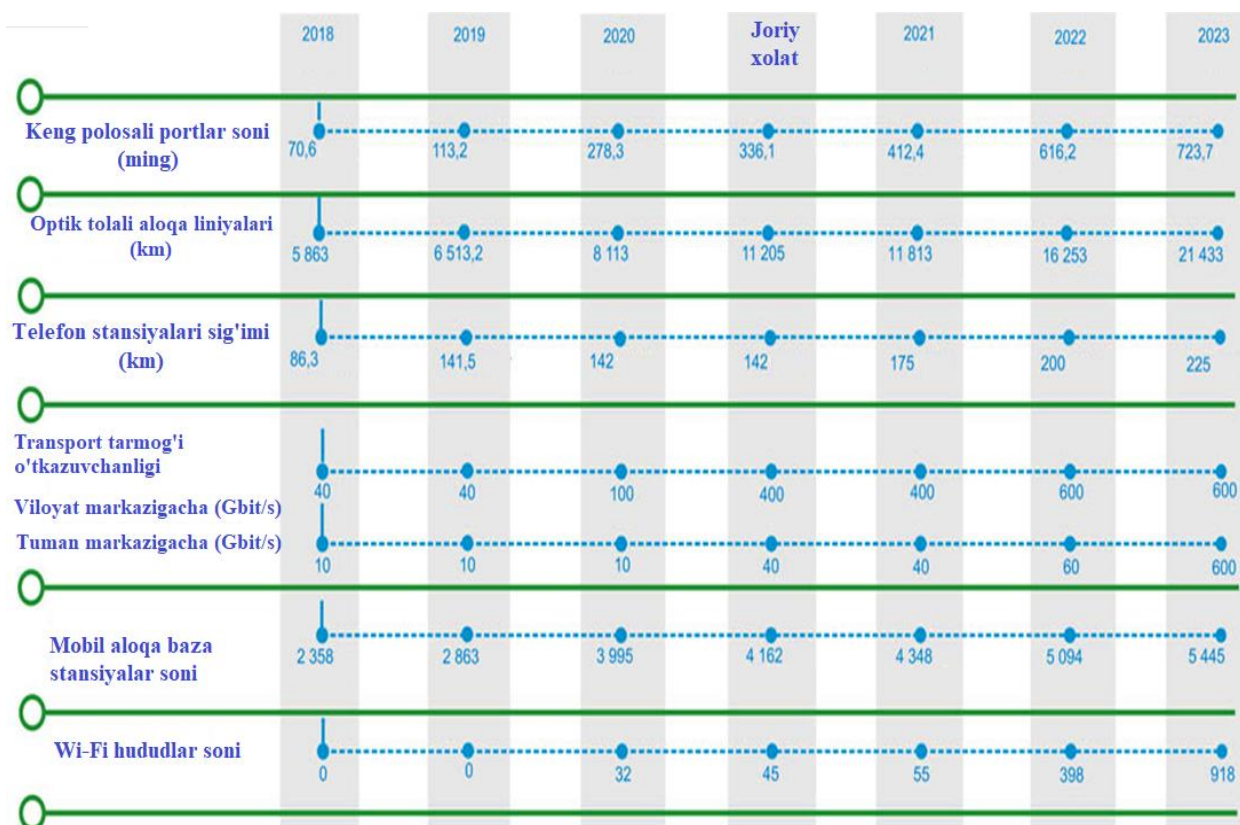
- tadbirkorlik va innovatsion sohadagi istiqbolli loyihalarni moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish.

Ta'kidlash joizki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini hamda ular orqali ko'rsatiladigan xizmatlarni samarali tatbiq etish ijtimoiy-iqtisodiy sohaning barcha jabhalarini, shu jumladan, biznesni rivojlantirishning asosiy omillaridan biridir. Bu, o'z o'rnida, O'zbekistonning jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvida zamonaviy axborot texnologiyalarini nafaqat tashqi, balki ichki bozorlarda ham joriy etishni taqozo etadi.

Samarqand viloyati miqyosida ko'rib chiqadigan bo'lsak, hozirgi vaqtga kelib viloyatda raqamli iqtisodiy texnologiyalarning joriy etilganlik darajasini yillar kesimida ko'radigan bo'lsak, 2018 yilda keng polosali portlar soni 70,6 ming bo'lsa, 2021 yil oxirigacha 412,4 ming bo'lishi kutilmoqda, optik tolali aloqa liniyalari 5863 km., 2021 yil oxirigacha 11813 km.ni tashkil qilmoqda⁵³. (2-rasmga qarang). Bu, o'z navbatida, yaxshi ko'rsatkich bo'lib xizmat qiladi, lekin shu bilan birgalikda, hali to'liq darajada yetarli emas. Shuningdek sifatli va raqobatbardosh, milliy dasturiy ta'minot vositalarining ishlab chiqarilishini ta'minlash, axborot resurslari, axborot tizimlari va dasturiy ta'minot vositalari ishlab chiqari, xizmatlar bozorini rivojlantirishni ta'minlash, hududda tashkilot va muassasalarda zamonaviy avtomatlashtirilgan tizim va dasturiy ta'minot mahsulotlarining joriy qilinishini muvofiqlashtirish zarurdir.

Ammo bu hali talab darajasida emas. Qayd etish kerakki, raqamli iqtisodiy texnologiyalar kelgusida tadbirkorlik subyektlari istiqboli uchun xizmat qilishi bilan birga, tijorat yo'nalishini rivojlantirishga ham hissa qo'shadi. Jumladan, telekommunikatsiya tizimi operatorlari, bank, elektron tanlov, aukcion va yarmarkalar tashkil etish bilan shug'ullanuvchi yuridik shaxslar, elektron xabar va elektron hujjatlar saqlash bilan shug'ullanuvchilarning istiqboldagi biznesi rivojiga oid normalar ham o'z aksini topgan. Iqtisodiyot tarmoqlarida, jumladan, eksportda ham faol joriy etish, ilg'or ilmiy-texnologik ishlanmalardan foydalanishni kengaytirish orqali milliy iqtisodiyotimizning jahon bozoriga integratsiyalashuvini kuchaytirishga alohida e'tibor qaratishni talab etadi.

⁵³ Samarqand viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlaridan foydalanildi.

2-rasm. Samarqand viloyatida raqamli iqtisodiy texnologiyalarning joriy etilganlik holati ko'rsatkichlari (%)⁵⁴

Tadbirkorlar tomonidan amalga oshiriladigan eksport jarayonida savdo hajmini, daromadlarni, shuningdek, mijozlar sonini oshirishda Raqamli platformalar foydalanish juda ham muhimdir. Bu tadbirkorga vaqtni tejash va daromadni ko'paytirishga yordam beradigan mijozlar bilan doimiy muloqot qilish uchun yagona ish joyini yaratishga imkon beradi. Shu bilan birga, tadbirkorlik subyektlari uchun raqamli platformalardan foydalanish bir qator imkoniyatlarni beradi (3-rasm).

Tadbirkorlik subyektlari uchun raqamli platformalardan foydalanish imkoniyatlari:

- Muvaffaqiyatli tadbirkorlar tomonidan yaratilgan barcha mahsulotlarni bir joyda sotish;
- ichki dizayner yordamida dasturlash orqali interaktiv veb-sayt yaratish;
- saytga tashrif buyuruvchilar mustaqil ravishda yangiliklarga obuna bo'lishlari, tadbirga yozilishlari, uchrashuv vaqtini tanlashlari, Internet-do'konda buyurtma berishlari mumkin;
- mijozlar bilan aloqa qilishning turli vositalaridan foydalanish: saytda ma'lumot va mulohazalarni nashr etish, xatlarni yuborish, ijtimoiy tarmoqlar bilan integratsiya qilish mumkin;
- tadbirlarni boshqarish: bo'lajak tadbirlar to'g'risidagi ma'lumotlarni saytga joylashtirish, tadbirlarning mehmonlar ro'yxatini yuritish, eslatmalar va tadbirlarni ro'yxatdan o'tkazishni tasdiqlash mumkin;
- onlayn taqvimdagi ish jadvalini yaratish va saqlash, onlayn uchrashuvga yozilish;
- vazifa ro'yxatlarini saqlab qolish;
- yagona mijozlar bazasi bilan ishlash;
- onlayn-do'kon yaratish, mustaqil ravishda tovarlar va xizmatlar to'g'risidagi ma'lumotlarni joylashtirish mumkin.

⁵⁴ Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi Samarqand viloyati hududiy boshqarmasi ma'lumotlari asosida Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

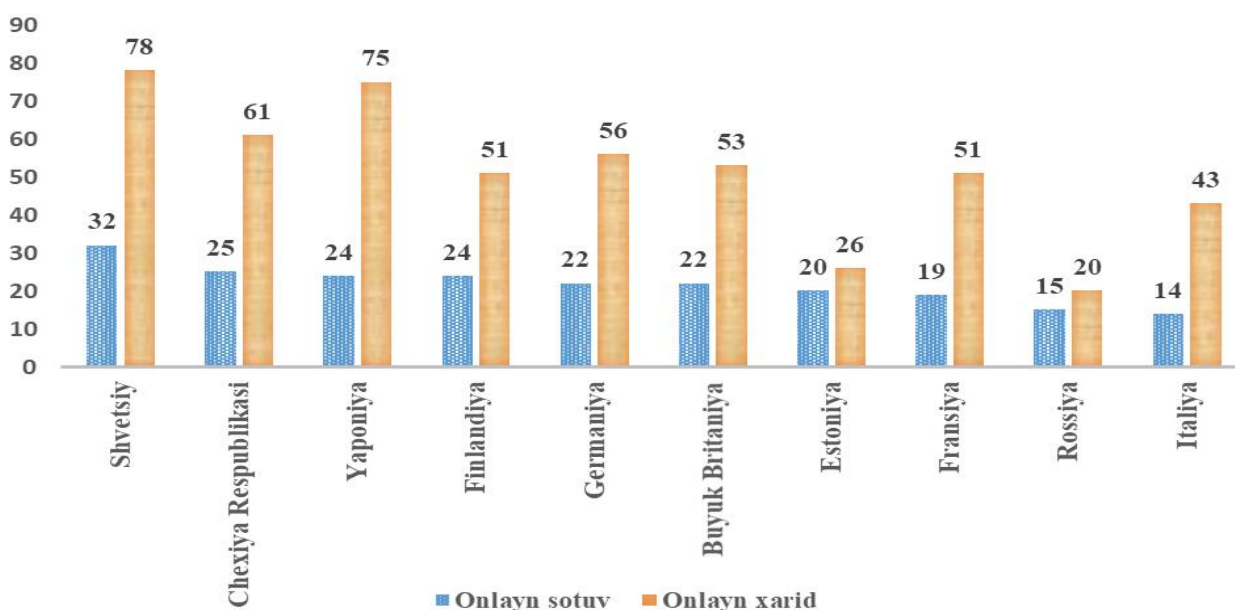
3-rasm. Tadbirkorlik subyektlari uchun raqamli platformalardan foydalanish mexanizmi

Raqamli platformadan samarali foydalanish tadbirkorlarga eksport jarayonini oson amalga oshirishni ta'minlaydi: mahsulotni ro'yxatga olish oddiygina, bir necha qadamda amalga oshiriladi; ikkinchi darajali domen va xosting saytlarini olish avtomatik ravishda amalga oshiriladi.

Raqamli platformadan foydalanish kafolatlari:

- tadbirkor va mijozlar uchun vaqtni tejash;
- mijozlar ehtiyojini qondirish;
- savdoning o'sishi.

Raqamli platformalar tadbirkorlar uchun eng yaxshi yordamchidir. Shu jihatlarni hisobga olgan holda raqamli iqtisodiyot sohasi tadbirkorlik subyektlari tomonidan elektron to'lovlar va tijoratni amalga oshirishni avtomatlashtirish imkonini beruvchi xilma-xil texnologik yechimlar taklif etilmoqda.

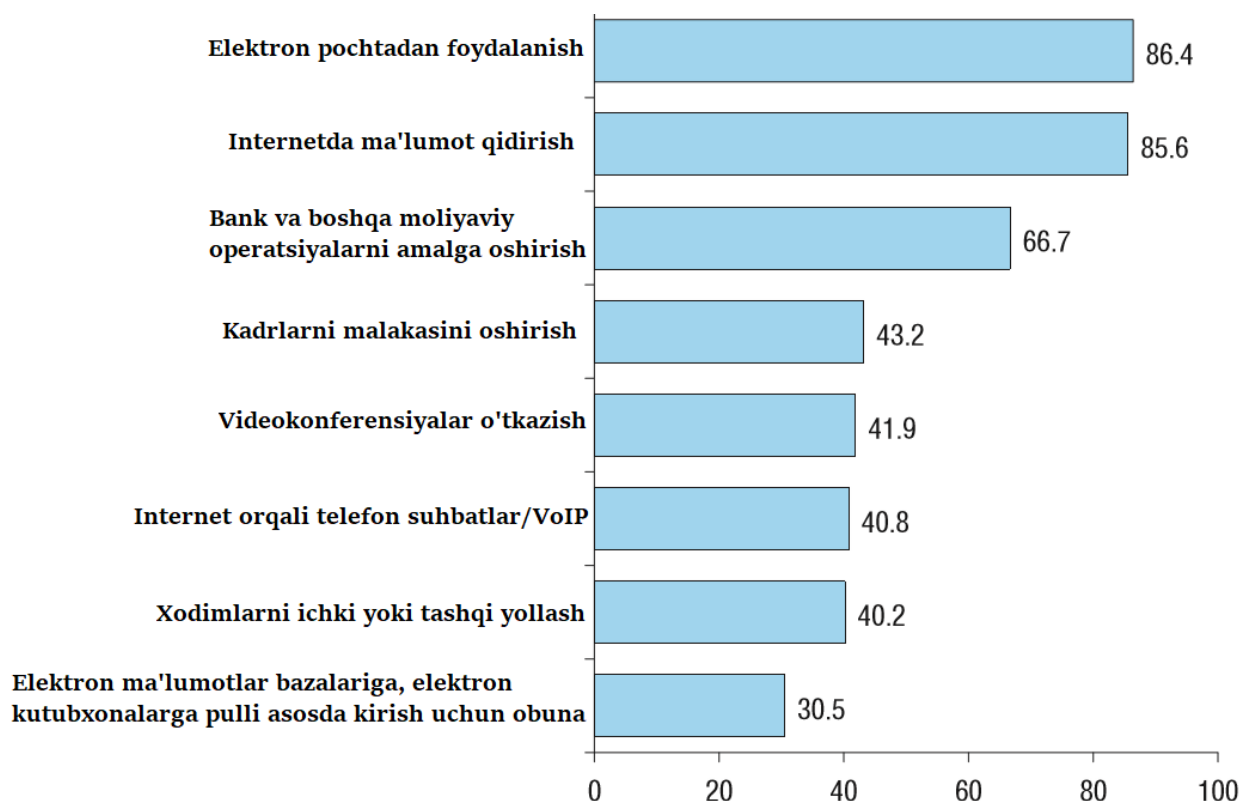
4-rasm. Mamlakat bo'yicha sotib olish va sotish uchun tashkilotlarda internetdan foydalanish: (tadbirkorlik sohasidagi tashkilotlar umumiy soniga nisbatan foizda)⁵⁵

⁵⁵ O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlaridan foydalanildi.

Bugungi kunda xalqaro axborot tarmog'i - Internetning "uz" domenida Internet-do'konlar mavjud bo'lib, ular tomonidan mijozlarga masofadan turib, muayyan vaqt rejimida ehtiyoj tovarlarini xarid qilish va xizmatlardan foydalanishlari uchun sharoitlar yaratilmoqda. Ayni paytda, bu yo'nalishdagi ishlarni yanada jonlantirish va kengaytirish zarurati ham mavjud. Tijorat faoliyati va tadbirkorlikda raqamli platformalardan foydalanishni yanada rivojlantirish, savdo tizimiga raqamli iqtisodiyot texnologiyalarini joriy etish lozimdir.

Raqamli platformalar orqali eksport jarayonlarini yanada jadallashtirish maqsadida tovarlar va xizmatlarning ma'lumotlar bazasini shakllantirish, mahalliy mahsulotlar eksportini oshirish uchun mahalliy Internet platformasini xalqaro platformalar bilan o'zaro integratsiyalashuvini ta'minlash, mahalliy mahsulotlarning elektron ko'rgazmalarini tashkil etishni rivojlantirish yaxshi samara beradi. Bu borada rivojlangan mamlakatlarda mamlakat bo'yicha sotib olish va sotish uchun tashkilotlarda internetdan foydalanish darajasini tahlil qiladigan bo'lsak, natija ancha yuqoriligini ko'rishimiz mumkin (4-rasm).

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, bu borada Shvesiya, Chexiya Respublikasi, Germaniya, Buyuk Britaniya kabi davlatlarning ko'rsatkich-lari boshqa davlatlarnikiga nisbatan sezilarli darajada yuqoridir. Shu bilan birga, tashkilotlarda internetdan foydalanish yo'nalishlari bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, unda, asosan, elektron pochtdan foydalanish va internetdan ma'lumot qidirish yuqori ko'rsatkichlarni qayd etmoqda(5-rasm). Bu, o'z navbatida, tadbirkorlik subyektlarining eksport faoliyati bilan shug'ullanuvchi korxonalariga keng imkoniyatlar yaratadi.

5-rasm. Tashkilotlarda internetdan foydalanish yo'nalishlari (tadbirkorlik sohasidagi tashkilotlar umumiy soniga nisbatan foizda)⁵⁶

Tadbirkorlik subyektlariga davlat organlari tomonidan taqdim etilayotgan interaktiv davlat xizmatlari ro'yxatini kengaytirish hamda sifatini yaxshilash, elektron tijorat bilan shug'ullanuvchi tadbirkorlik subyektlariga soliq, boj sohasida va boshqa imtiyozlar berishga qaratilgan chora-tadbirlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

⁵⁶ O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlaridan foydalanildi.

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot texnologiyalari sohasidagi imkoniyatlarning yaratilishi orqali tadbirkorlar tomonidan tashqi bozorga chiqishda raqamli platformalardan foydalanish muhim jarayon sanaladi. Bundan tashqari, eksport qilinmoqchi bo'lgan mahsulotlar to'g'risidagi axborotlarni Internet tarmog'ining milliy segmentini ma'lumotlar bilan to'ldirishni rag'batlantirish, elektron tijorat sohasida mutaxassislar tayyorlash kabi qator boshqa masalalarga ham alohida e'tibor qaratish darkor.

Xulosa va takliflar.

Xulosa qilib aytish mumkinki, Davlat va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar sohasi doirasida raqamli iqtisodiyot texnologiyalarini qo'llashning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning turli jihatlari bo'yicha ishonchli axborotni o'z vaqtida tarqatish;

- iqtisodiy faoliyat ishtirokchilari uchun o'zaro elektron hamkorlikni rivojlantirish uchun shart-sharoit yaratish;

- elektron hukumatning infratuzilmasidan foydalanish;

- fuqarolar tomonidan talab qilinadigan davlat, tijorat va notijorat xizmatlarni taqdim etish;

- tashkilotlarda elektron hujjat aylanishini joriy etish bo'yicha loyihalarni targ'ib qilish;

- kichik biznes va xususiy tadbirkorlik uchun savdo munosabatlarining elektron shakllari mavjudligini ta'minlash;

- davlat va shahar nazorat organlari tomonidan tekshiruvlar vaqtida raqamli iqtisodiyot texnologiyalaridan foydalangan holda tadbir-korlik subyektlari uchun ma'muriy yukni kamaytirish;

- xo'jalik yurituvchi subyektlar uchun davlat hokimiyati organlariga va mahalliy boshqaruv organlariga hisobot berishni elektron hisoblash tizimini takomillashtirish orqali an'anaviy tarzda hujjatlarni taqdim etish imkoniyati;

- bank xizmatlaridan masofadan foydalanishni ta'minlash;

- xalqaro axborot almashinuvini rivojlantirish;

- shu jumladan, elektron imzo uchun chegaraoldi ishonch maydonini yaratish va boshqalar.

Shuningdek, raqamli iqtisodiyot infratuzilmasidan keng foydalanish, tashkilotlar tomonidan amalga oshirilayotgan eksport loyihalarining samaradorligini monitoring qilishning muhim vazifasi hisoblanadi. Shunday qilib, nazorat qilish uchun asosiy ma'lumotlar bo'lishi kerak. Barcha ro'yxatga olingan vazifalarni hal qilish, ish bilan shug'ullanish qulayliklarini oshirib, milliy va mintaqaviy miqyosda ishbilarmonlik muhitini yaxshilaydi. Bu borada Jahon bankining metodologiyasiga ko'ra, "Doing Business" hisobotining yillik nashri amalga oshirilib, submilliy darajadagi biznesni qulaylashtirishni baholashda 4 ta ko'rsatkichlar hisobga olinadi:

Ishbilarmonlik muhitini optimallashtirish va biznes yuritishning osonlashtirilishi hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish istiqbollarini sezilarli darajada yaxshilovchi omillar qatoriga kiradi.

Jahon bankining tadqiqotlariga ko'ra, mintaqaviy darajada biznes yuritishning qulayligini aniqlaydigan asosiy jihatlardan biri raqamli iqtisodiyot texnologiyalaridan samarali foydalanish hisoblanib, ular quyidagilardan iborat:

• korxonalarni ro'yxatga olish uchun elektron tizimni joriy qilish orqali biznesni boshlash tartibini soddalashtirish;

• tegishli davlat idoralarining iltimosiga binoan, tadbirkorlik subyektlari tomonidan elektron ma'lumotni taqdim etish;

• biznes bilan bog'liq ruxsatnomalarni olish jarayonini soddalashtirish, elektron dasturiy tizimni joriy etish.

Jahon banki ekspertlari fikriga ko'ra, yangi biznesni elektron ro'yxatga olish - bu ro'yxatga olish jarayonini optimallashtirishning eng yaxshi usulidir. Dunyo mamlakatlarining asosiy maqsadi tadbirkorlarga ro'yxatdan o'tish imkoniyatini berishdir. Bu jarayon davlat organlariga yoki notariuslarga borishni onlayn tarzda amalga oshiradi.

Tadbirkorlik subyektlari mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish orqali o'zlarining eksport jarayonidagi iqtisodiy salohiyatini yaxshilashlari mumkin. Bugungi kunda mazkur sohani yanada rivojlantirish hamda tadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyatini oshirishda mavjud imkoniyatlardan, afsuski, yetarli darajada foydalanilmayapti. Respublikamiz bo'yicha esa, bugunga kelib, xalqaro ma'lumotlar uzatish tarmog'ining o'tkazuvchanlik qobiliyati va optik tolali aloqa liniyalari uzunligini tahlil qiladigan bo'lsak, oxirgi besh yilda keskin o'sganligini ko'rishimiz mumkin.

Raqamli iqtisodiyot texnologiyalaridan samarali foydalanish natijasida hozirgi vaqtda eksportga yo'naltirilgan mahsulotlarning eksportini yanada oshirish, ularni qayta ishlash orqali yuqori qo'shimcha qiymatli mahsulotlarni ishlab chiqarish, mavjud normativ-huquqiy xujjatlarni takomillashtirish va boshqa bir qator yo'nalishlarda tizimli ishlarni amalga oshirish talab etilmoqda.

Adabiyotlar/ Jumezamypa/ Reference:

Bai J., Chen M., Liu J., Xu D. (2020) Search and information frictions on global e-commerce platforms: Evidence from Ali-Express NBER Working Paper Number 28100.

Chen M., Wu M. (2021) The value of reputation in trade: evidence from Alibaba Rev. Econ. Statist., 103, 5.

Farmon (2017) O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M.Mirziyoevning Farmoni Toshkent shahri, 2017 yil 7 fevral.

Farmon (2020) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari"gi 05.10.2020 yildagi PF-6079-son Farmoni.

Jeronimo Carballo, Marisol Rodriguez Chatruc, Catalina Salas Santa, Christian Volpe Martincus (2022) "Online business platforms and international trade" Journal of International Economics Volume 137, July 103599.

Startz M. (2018) The value of face-to-face: Search and contracting problems in Nigerian trade Stanford University, mimeo.